

מלבי"ם פרשת וישלח

בראשית פרק לה, כב

(כב) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁבַעִתָּה בְּאֶרֶץ הַיַּבֵּשׁ וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָהּ פִּילַגֶּשׁ אִבִּיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל פ וַיְהִי בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: **כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה**, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עון, ולא בא מעשה זה לידו. אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארוך שכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו? אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו - **עלבון אמו תבע**. אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? עמד ובלבל את מצעה.

Rabbi Shmuel bar Nahmani said that Rabbi Yonatan said: **Anyone who says that Reuben sinned with Bilhah is nothing other than mistaken, as it is stated:** "And it came to pass, when Israel dwelt in that land, that Reuben went and lay with Bilhah his father's concubine; and Israel heard of it. **Now the sons of Jacob were twelve**" (Genesis 35:22). The fact that the Torah stated the number of Jacob's sons at that point in the narrative **teaches that**, even after the incident involving Bilhah, **all of the brothers were equal** in righteousness. Apparently, Reuben did not sin. **How then do I establish** the meaning of the verse: "**And he lay with Bilhah his father's concubine**"? The plain understanding of the verse indicates sin. **This verse teaches that Reuben rearranged his father's bed** in protest of Jacob's placement of his bed in the tent of Bilhah and not in the tent of his mother Leah after the death of Rachel. **And the verse ascribes to him** liability for his action **as if he had actually lain with Bilhah. It was taught** in a *baraita* that **Rabbi Shimon ben Elazar says: This righteous person, Reuben, was saved from that sin of adultery, and that action did not come to be performed by him? Is it possible that his descendants are destined to stand on Mount Eival and say: "Cursed be he that lies with his father's wife; because he uncovers his father's skirt. And all the people shall say, amen" (Deuteronomy 27:20), and this sin will come to be performed by him? Is it conceivable that the members of a tribe would curse their ancestor? How then do I establish** the meaning of the verse: "**And he lay with Bilhah his father's concubine**"? It is understood as follows: **He protested the affront to his mother. He said: If my mother's sister Rachel was a rival to my mother, will my mother's sister's concubine be a rival to my mother? He immediately stood and rearranged her bed** so that Jacob would enter Leah's tent.

דברי הימים א ה:א

וַבְּנֵי רְאוּבֵן בְּקוֹרֵי-יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וַבְּחַלְלוֹ יְצוּעֵי אִבִּיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְבִנֵי יוֹסֵף בֶּן-יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהַתִּיחַשׁ לְבְּכֹרָה:

מלבי"ם בראשית פרק לה

(יג) השאלות (יג - כג)

... למה אמר פה שהיו בני יעקב שנים עשר:

(כא - כג) ויסע ישראל וגו' ויהי בשכן ישראל וגו' וילך ראובן וישכב. דעת חז"ל שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, רק **שבלבל יצועי אביו, וכן נראה ממ"ש** ויהיו בני יעקב שנים עשר, שהוא פסקא באמצע פסוק, שנראה שלא חטא ראובן, כי היו כלם צדיקים ושיום בצדקתם. והמקובלים בארו **שמנשה ואפרים היו ראויים לצאת מיעקב בלילה הוא שבלבל יצועי אביו, וע"י הבלבול הזה לא נולדו**, וזה נחשב לראובן כאלו שכב עם בלהה, וכמ"ש האר"י ז"ל ובס' כנפי יונה. ובאור הדברים **שממה שהחזיק יעקב את מנשה ואפרים כבניו מבואר שהיו ראויים לצאת ממנו**, כי בעת שאמר ה' ליעקב פרה ורבה, כבר היתה רחל מעוברת בבנימין, וה' הבטיח לו שיוליד עוד בנים, **וחשב יעקב שרחל תלד עוד שני בנים, וכאשר ראה שמתה רחל, נטה אהלו באהל בלהה שפחת רחל שיחשב הבן על שמה**, וראובן שידע מנבואה זאת ורצה שהבנים המובטחים יולדו מלאה אמו בלבל יצועו שהי' באהל בלהה כדי ששימה באהל לאה, וזאת העלה הכתוב כאלו שכב את פילגש אביו, **כי זלזל בכבודה ובכבוד אביו**, וגרם שלא יולד הזרע שהיה מוכן לצאת ממנה, **שאף שעשה זאת לכבוד אמו, העיז פנים נגד אביו ואשתו**. וז"ש שאחר שמתה רחל נסע יעקב משם ויט אהלה מהלאה למגדל עדר. ר"ל ששם נטה אהלו סמוך לאהל בלהה, כדי שיקרא הבן הנולד ע"ש רחל ויהי בשכון ישראל בארץ הוא עת ששכן על אופן זה אהלו סמוך לאוהל בלהה הלך ראובן בעת אשר שכב את בלהה פילגש, ומי שכב, אביו, דהיינו בעת ששכב אביו את בלהה פילגשו הלך ראובן שם ובלבל יצועו, והיה טענתו שבללה היא פילגש וראוי יותר שיטה אהלו באהל אמו שהיא אשתו לא פילגשו. ועי"כ לא נולדו השני בנים שהיו ראויים לצאת מיעקב. וישמע ישראל, יעקב שמע והבין מה שגרם בזה, שע"כ ויהיו בני יעקב רק שנים עשר. שולזל שבלבל יצועו היו ארבעה עשר כפי הבטחת ה', ובזה נבין למה נטלה הבכורה ממנו ונתנה ליוסף עבור זה כמ"ש בד"ה (ה א) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף ולא להתיחס לבכורה, שלא היה זה דרך עונש רק שאחר שגרם שלא יולדו מנשה ואפרים מיעקב היה מוכרח להחזיק מנשה ואפרים כבניו, שבזה נתקיים דבר ה' שא"ל פרה ורבה, היינו ששני שבטים הנולדים מיוסף יהיו כבניו, **ובהכרח לתת להם פי שנים, ולקח פי שנים של ראובן שגרם זאת ונתנה לבני יוסף שלא יפסידו יתר שבטים שלא חטאו**. ובזה יובן מ"ש יעקב ליוסף אל-ש-די נראה אלי בלז בארץ כנען ויברך אותי ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך, ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים לי הם, ר"ל שבהכרח כוון על מנשה ואפרים, כי ואני בבואי מפרדן מתה עלי רחל, ולא הולדתי עוד ממנה. וזה שכווננו במד' הילד איננו ואני אנה אני בא ממעשה בלהה, שמזליה חזי שע"י יוסף שיוליד שני הבנים האלה יתוקן חטא מעשה בלהה: